

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської мови

Дипломна робота

магістра

з теми «**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ**»

Виконала: студентка 2 курсу групи Ang1-
M19z

спеціальності: 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська) за освітньо-
професійною програмою Середня освіта
(Англійська мова і зарубіжна література)

Навроцька Юлія Леонідівна

Керівник:

Кеба Олександр Володимирович,
доктор філологічних наук, професор

Рецензент:

Рарицький Олег Анатолійович,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри історії української
літератури та компаративістики

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ	7
1.1. Місце компетентнісного підходу серед традиційних та інноваційних підходів до навчання.....	7
1.2. Теоретичні аспекти сутності понять «компетентність» і «компетенція».....	11
1.3. Місце ключових і предметних компетентностей у діючих та модельних програмах з зарубіжної літератури.....	16
Висновки до розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	23
2.1. Формування ключових компетентностей на уроках зарубіжної літератури.....	23
2.2. Розвиток літературної компетентності.....	48
2.3. Засоби формування предметних компетентностей.....	55
2.4. Місце уроку-дії в системі формування компетентнісної особистості.....	73
Висновки до розділу.....	77
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТОК	93

ВСТУП

Початок другого тисячоліття вимагає встановити нові пріоритети в освіті у зв'язку з переходом на ринкові умови праці. Тому новий етап в історії розвитку освіти в Україні позначений прагненням відійти від авторитарної практики надання освітніх послуг. Євроінтеграційні устремління України спонукають до запозичення світового досвіду в галузі освіти на засадах компетентнісного підходу, що надає змогу молодій людині максимально використати набуті в школі знання, уміння й навички в оволодінні професією, кар'єрному зростанні, успішній реалізації життєвих планів.

Проблема вдосконалення системи освіти шляхом застосування компетентнісного підходу активно обговорюється у науці (Дж. Равен [64], І. Зимня [28], О. Локшина [37], Л. Мамчур [38], Н. Остапенко[53], О. Пометун[57 – 61], Г. Селевко [68], А. Хуторський [80; 81], О. Овчарук [50; 32], О. Савченко[66] та ін. вітчизняні та зарубіжні науковці [88 – 91]), досліджуються різні його аспекти в освіті, серед яких :

- розуміння категорії «професійна компетентність» як складного багатовимірного феномену (Волошина М.С. [15], Ельконін Б.Д. [85], Михайличенко Ю.В. [44], Третьякова Т.М. [74], Шишов С. [84] та ін.), розкриття її змісту (Маркова А.К. [39], Бех І. [3] та ін.), моделювання процесу її формування (Введенський В.Н. [12], Болотов В.О., Серіков В.В. [9] та ін.);

- визначення і формування ключових компетентностей (Зимня І.О. [28], Селевко Г.К. [68], Третьякова Т.М.[74] та ін.);

- проблеми формування предметних компетентностей (Мармаза О.І. [40], Сорочан Т.М. [71] та ін.) тощо

Хоча різноаспектні питання літературознавчої освіти перебувають у колі наукових інтересів Н.М. Білоус, О.С. Бондаревої, Л.В. Бутенко, О.А. Галича, В.В. Гладишева, А.В. Градовського, С.О. Жили, О.О. Ісаєвої, Г.Д. Клочека, А.В. Козлова, О.М. Куцевол, В.І. Марка, Л.Ф. Мірошниченко, М.К. Наєнка, Є.А. Пасічника, В.І. Пахаренка, Т.С. Пінчук, В.Ф. Погребенника, О.М. Семенов, А.Л. Ситченка, Б.І. Степанишина, Г.Л. Токмань,

З.О. Шевченко, В.І. Шуляра та ін., до проблеми формування ключових і предметних компетентостей на уроках зарубіжної літератури науковці звертаються фрагментарно. Безпосередньо вона піднімається лише у працях О.О. Ісаєвої [29] та А. І. Богосвятської [5; 7; 8], хоча курс зарубіжної літератури у школі покликаний вирішувати важливі стратегічні цілі нашого суспільства, серед яких:

—завдання готувати учнів до життєдіяльності в полікультурному просторі;

—виховувати в учнів повагу до інших національних культур;

—формувати вміння бачити світовий контекст української літератури і через нього на новому рівні усвідомлювати її національну своєрідність, її здобутки та внесок у розвиток світової культури.

Саме компетентісний підхід до навчання зарубіжної літератури сприятиме вирішенню цих завдань через формування сучасного читача з критичним мисленням, учня, що хоче і може спілкуватися з твором мистецтвом. Тому на сторінках методичних журналах в останні роки з'явилася значна кількість практичних розробок, де відбивається досвід учителів зарубіжної літератури у формуванні ключових і предметних компетентностей засобами художніх творів зарубіжних письменників [67; 70; 57; 8; 72; 41; 69; 56;]. І цей досвід вимагає наукового обґрунтування. Усе вище зазначене обумовлює **актуальність** запропонованого дослідження.

Предмет дослідження — проблема формування ключових і предметних компетентностей на уроках зарубіжної літератури

Об'єкт дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних науковців та методистів, присвячені проблемам застосування компетентісного підходу на уроках зарубіжної літератури, зміст шкільної літературної освіти, практичний досвід вчителів.

Мета роботи – визначення ролі і значення компетентного підходу до навчання зарубіжної літератури для підготовки учнів до життєдіяльності в полікультурному просторі.

Досягнення основної мети вимагає постановки ряду конкретних **завдань**:

- визначити місце компетентного підходу серед традиційних та інноваційних підходів до навчання;
- проаналізувати сучасні підходи до трактування понять «компетентність» і «компетенція»;
- виявити місце ключових і предметних компетентностей у компетентній моделі навчання зарубіжної літератури
- охарактеризувати засоби і технології формування ключових і предметних компетентностей.

Наукова новизна дипломної роботи полягає у спробі на основі узагальнення існуючих у методичній науці напрацювань і практичного досвіду кращих вчителів з питання компетентного підходу до навчання зарубіжної літератури у сучасній школі визначити умови і особливості його використання на уроках зарубіжної літератури.

Методологічною основою дослідження є ретроспективний та системний аналіз філософської, філологічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду для визначення теоретико-методичних засад дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть стати частиною матеріалів, що використовуються у загальних і спеціальних навчальних курсах з методики навчання зарубіжної літератури в закладі вищої освіти, а також у практиці викладання зарубіжної літератури у сучасній школі.

Апробація роботи була здійснена на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 5

жовтня 2021 року та у публікації у *Збірнику наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*:

Навроцька Ю. Місце ключових компетентностей у навчанні зарубіжної літератури. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Випуск 14. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута». С. 75 – 80.

Обсяг та структура дослідження. Робота складається з двох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури. Її обсяг без списку використаної літератури становить 87 сторінок комп'ютерного набору. Додається список використаної літератури (83 позиції).

ВИСНОВКИ

В сучасному суспільстві виникає необхідність у переорієнтації парадигми освіти зі знаннєвої в компетентнісну. Перехід інноваційних підходів від інформаційно-описового навчання до змістово-процесуального перетворює здобувача на суб'єкта власної освітньої діяльності та професійного становлення. Компетентнісний підхід кардинально відрізняється від традиційного “знаннєвого” за функціями вчителя і учня в процесі навчання, за метою навчальної діяльності та результатами навчання, у той же час він має багато спільних рис із особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами, які також орієнтовані на особистість учня і реалізуються в процесі виконання конкретним учнем певних дій. У той же час компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість освіти, що і є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами.

Розуміння суті компетентнісного підходу залежить від усвідомлення понять «компетенція» і «компетентність». Існують різні їх тлумачення та розуміння. Серед розмаїття підходів до цієї проблеми для нашого дослідження особливого значення набуває розуміння *компетенції* як наперед заданої вимоги (норми) до освітньої підготовки учня а *компетентності* – як особистісної його якості (сукупності якостей), які вже набуті, а також як мінімального досвіду щодо діяльності в заданій сфері. Компетентність інтегративно поєднує особистий досвід та знання, взаємопов'язані мотивацією та цінностями особистості. Результатом поєднання є пізнавальні та практичні вміння, які дозволяють судити про рівень компетентності особи.

Проблема формування компетентностей в учнів стає основною метою загальноосвітньої школи У реалізації завдання переорієнтації моделі передачі знань на модель формування життєво компетентної особистості особливе місце займає предмет зарубіжна література, адже її апарат – найважливіша складова освітнього процесу, бо саме художній текст спроможний виховати особистість, адаптовану до життя і життєвого успіху. Чинні і модельні

програми з зарубіжної літератури, демонструють компетентнісний потенціал навчального предмета. В них ключові компетентності представлені у нерозривній єдності з предметними через рубрики *Уміння* і *Ставлення*.

Серед різних видів компетентностей, які формуються на уроках зарубіжної літератури, виділяються, перш за все, ключові компетентності, які є «ключем», базою, основою для інших, більш конкретних та предметно-орієнтованих. Перелік їх зазначений у Державному стандарті базової середньої освіти (мовно-літературної галузь).

До переліку **ключових компетентностей** входять: вміння аналізувати нові ситуації і застосовувати вже наявні знання в практичних цілях, здатність взаємодіяти й уживатися з іншими людьми; готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення тощо. Отже, формування комунікативної компетентності є одним із ключових завдань сучасної практики викладання в школі. Комунікативною основою уроку зарубіжної літератури є *навчальний діалог читачів про твір*. Реалізація комунікативно-діяльнісного методу на цих уроках дає змогу: розвивати комунікативні і культурознавчі компетенції; формувати достатній обсяг словникового запасу, здатність до самооцінки; застосовувати набуті знання, вміння та навички у повсякденному житті; будувати комунікативно доцільну взаємодію з оточенням у процесі мовного спілкування, спільного виконання будь-якого завдання; формувати діяльні здібності достатнього рівня, аж до здатності до саморозвитку; формувати здатність до самовиховання на основі гуманістичних ідеалів

До ключових компетентностей, які повинна формувати українська школа на сучасному етапі, належать математична та інформаційно-цифрова компетентності. Серед численних технологій, методів, прийомів, за допомогою яких можна формувати ці компетентності на уроках зарубіжної літератури, де вивчається предмет, який належить до естетичного циклу, далекого від названих дефініцій, широке поле для творчої діяльності вдумливих, критично мислячих педагогів і учнів дають едьютейнмент-технології. Розумне використання технології едьютейнменту відкриває нові

перспективи у процесі навчання й соціалізації дітей та впровадження компетентнісного підходу у викладанні предмету.

Особливого значення, враховуючи вимоги сьогодення, набуває формування на уроках зарубіжної літератури медіакомпетентності як складової загальнокультурної грамотності сучасного учня. Учитель повинен: розширювати глядацький досвід дітей; ознайомити їх з мовою екрану; удосконалювати сприйняття ними творів екрану; організувати творчу діяльність як спосіб освоєння екранних творів; формувати етичну позицію у зв'язку з ситуацією і героями творів; вдосконалювати уявлення про взаємодію екранних мистецтв з іншими видами мистецтва; сприяти активізації творчих здібностей школярів у створенні власних медіапродуктів (найчастіше це презентації – анімації).

Спрямування літературної освіти в Україні на компетентнісну модель підсилює її результативний компонент, визначає зміщення акцентів із накопичення знань про художню літературу, її історію й теорію на цілеспрямований розвиток літературної компетентності учнів як інтегрованої особистісної якості. У Державному стандарті базової і повної середньої освіти літературна компетентність виділена як предметна. Основу формування літературної компетентності становить комунікація з художнім твором. Важливою властивістю літературної компетентності є *універсальність*. У цілому володіння літературною компетентністю передбачає врахування таких комунікативних закономірностей або конвенцій читання, як: визнання художньої літератури мистецтвом слова серед інших видів мистецтва; сприймання літературного твору як естетичного феномена, а не джерела пізнавальної інформації; розуміння умовності літературного вимислу за умов збереження емпатії до героїв; усвідомлення того, що автор є творцем художньої реальності; відчуття діалогічності твору як розгорнутого висловлювання щодо вічних питань людства. Складовими літературної компетентності є емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна (культурологічна), компаративна компетенції.

Існує безліч засобів для формування цих компетенцій, які використовуються в залежності від мети і змісту кожної з них. Для формування компаративної компетенції використовується один із ефективних засобів вивчення художнього твору в сучасній школі – компаративний шлях аналізу, який допомагає знаходити спільне і відмінне (специфічне, особливе) у структурі різних творів, системі зображально-виражальних засобів, навчає розуміти художній образ у широкому культурологічному контексті. Читацька компетенція школярів формується за допомогою текстоцентричного підходу до вивчення зарубіжної літератури. Досвід використання прийомів активізації читацької компетенції в системі уроків зарубіжної літератури будь-якого типу на різних етапах доводить їх дієвість і продуктивність. Творча партнерська взаємодія учителя і учня веде до формування толерантної творчої особистості, здатної до самопізнання і саморозвитку. При формуванні культурологічної компетенції перш за все звертаються до фонових знань.

У процесі навчання зарубіжної літератури виключного значення набуває використання компетентісно зорієнтованих завдань – тестів, що являє собою спеціально створену дидактичну конструкцію, яка використовується з метою формування і перевірки рівня предметних, міжпредметних і ключових компетенцій (компетентностей).

Формування компетентної особистості на уроці зарубіжної літератури можливо завдяки засобам *уроку-дії*. Навчити бути дієспроможним можна тільки через дієвий досвід, який компетентний читач розпізнає в художньому тексті, відтворить та інтерпретує під час аналізу літературного твору й усвідомить через власну творчість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании : опыт философско-методологического анализа. *Педагогика*. № 4. 2005. С. 19 – 27.
2. Барбаш Є.М. Тестування як засіб контролю навчальних досягнень учнів у вітчизняній іншомовній освіті у 60-90-ті роки ХХ століття (ретроспективний аспект). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4204 (дата звернення 08.10.2021).
3. Бех І.Д. Модель професіонала у контексті сучасної соціокультурної ситуації. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2001. № 3. С. 57–62.
4. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній. *Гірська школа українських Карпат*. № 8 –9. 2013. С. 26 – 30.
5. Богосвятська А. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2012. №7-8. С.56– 63.
6. Богосвятська А. «Обличчя» і «душа» сучасного уроку світової літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 2. С. 18–22.
7. Богосвятська А. Розвиток універсальних навчальних дій учнів на уроках зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України*. № 2. 2017. С. 50 – 55.
8. Богосвятська А, Кудрик Л.. Комунікативна компетентність педагога-коуча. *Зарубіжна література в школах України*. № 4. 2020. С. 14 – 20.
9. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.
10. Буряк О.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку професійної компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти регіону. *Науково-методичний журнал «Освіта на Луганщині»*. № 1 (50). 2018. С. 19–23.
11. Быллырытова А. Организация мыслительной деятельности на уроках литературы в старших классах. *Литература*. 2004. № 24. URL:

- <https://lit.1sept.ru/article.php?ID=200402403> (дата звернення 29.10.2021).
12. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 51–55.
 13. Використання компетентнісно-діяльнісного підходу до викладання предметів природничо-математичного циклу: науково-методичний посібник / укладачі : Буряк О.О. та ін. Харків : «Типографія Мадрид», 2017. 164 с.
 14. Волосенко А. Формування професійної компетентності як важливий чинник творчої самореалізації майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6. Ч. 1. С. 140–150.
 15. Волошина М.С. Профессиональная инкультурация в образовании: теория и практика: Монография. Новокузнецк : ИПК, 2001. 114 с.
 16. Гайченко О. Як підготувати підростаюче покоління до правильного, грамотного використання медіаконтентів. *Зарубіжна література в школах України*. № 7–8. 2019. С. 80.
 17. Гнатюк О.Л. Основы теории коммуникации. Учебное пособие. Москва : «Прспект», 2013. 359 с.
 18. Горб В.Г. Основная образовательная программа вуза: проблемы и решения. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. № 2. С. 22–31
 19. Гордеева В.И. Деятельностный метод на уроках русского языка и литературы. URL: <http://pedsovet.su/publ/70-1-0-4041> (дата звернення 2.04.2021).
 20. Григорчук Т.В. Передумови превалювання компетентнісного підходу в підготовці фахівців з маркетингу. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків : Харківський національний університет імені ВН Каразіна, 2013. Випуск XXXII. С. 61–69.
 21. Грудинін Б. Компетентнісний підхід: сутність висхідних понять та положень. *Наукові записки Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Випуск 7. №.2. С. 140–146.
 22. Гулай О.І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти.

- Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2009. Вип. 2. С. 41 – 51.
23. Данилова Г.С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста. Київ : УПКККО, 1995. 80 с.
24. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 334 с.
25. Додатки до Державного стандарту базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 20.03.2021).
26. Єрмаков І. Софій Н. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. зб. Запоріжжя : Центріон, 2005. 640 с.
27. Зачесова Е. Ручка от сундука. Компетентностный поход в образовании *Учительская газета*. 30.06.2008.
28. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
29. Ісаєва О.О. Компетентісно спрямований підхід вивчення літератури: данина моді чи нагальна необхідність? URL: <https://shag.com.ua/vistup-namisekij-naukovo-metodichnij-konferenciyi-ipro-kmpu-i.html> (дата звернення 20.04.2021).
30. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації : матеріали методологічного семінару 3 квітня 2014 року, м. Київ : у 2 ч. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 292 с.
31. Компетентнісний підхід до вивчення української літератури в основній школі : посібник / С.П. Паламар, Г.Л. Бійчук, В.О. Братко, Н. М. Логвіненко, А.М. Фасоля, В.М. Тименко, З.О. Шевченко. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 112 с.
32. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : “К.І.С.”, 2004. 112 с.

33. Кондрашова Л. Проблеми вищої школи у світлі національної доктрини розвитку освіти України. *Вища освіта України*. 2003. № 1. С. 39-43.
34. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага. *Дошкільне виховання*. 2017. №1. С.2– 6.
35. Кутузов А.Г. и др. Как войти в мир литературы : методическое пособие. Москва : Дрофа, 2006. 224 с.
36. Лавлинский С.П. Технология литературного образования. Коммуникативно-деятельностный подход. Москва : Прогресс-Традиция ИНФРА-М, 2003. 384 с.
37. Локшина О. Гармонізація шкільної освіти в Україні з європейськими орієнтирами: компетентнісно-орієнтовані трансформації. *Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст* : матеріали Міжнар. наук. конф. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини [та ін.]. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. Ч. 2. С. 28–31.
38. Мамчур Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25–26 жовтня 2018 р.)* / За заг. ред. І. В. Гайдаєнко; упор. Т.Г. Окуневич. 2018. 249 с. С.112 – 115.
39. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд Знание, 1996. 190 с.
40. Мармаза О.І. Формування інноваційної компетентності керівника навчального закладу в процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014, № 1 (35). С. 443 – 452
41. Матвеева О.В. Компетентна людина – людина діяльнісна. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 3. С. 15–17.
42. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; За науковою редакцією В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
43. Миропольська Н.Є., Масол Л.М., Гайдамака О.В. Художня культура:

- підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл: рівень стандарту / за заг. ред. Н.Є. Миропольської. Київ : Видавничий дом «Освіта», 2012. 176 с
44. Михайличенко Ю.В. Компетентнісний підхід як основа лінгвістичної підготовки майбутніх журналістів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 119 – 121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_4_29 (дата звернення 12.10.2021).
45. Мілорадова Н.Е, Шевченко В.В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. *Габітус*. 2020. Вип.16. С. 233 – 237. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2020/16-2020/40.pdf> (дата звернення 27.10.2021).
46. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1–2 (11–12). С. 266–268.
47. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
48. Новосьолова В.І. Особливості формування читацької компетентності учнів на уроках української мови крізь призму результатів PISA-2018. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 05 березня 2020 р., м. Київ. Київ : «Педагогічна думка» 2020, С. 113–116.*
49. Овсієнко Л. Сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід», «якість освіти» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Донбасу (педагогічні науки)*. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN22/13olmsop.pdf> (дата звернення 06.04.2021).
50. Овчарук О.В. Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої*

- політики*. Київ : „К.І.С.”, 2003. 296 с.
- 51.Огляд ключових умінь 21-го століття. Навчальні матеріали. Т. 1-3. Київ : British Council, 2018.
- 52.Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : методичні рекомендації / за заг. ред. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна, О.В. Овчарук; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, МОН України. Київ : Атіка, 2010. 88 с.
- 53.Остапенко Н.І. Компетентнісний підхід до навчання української мови та його складники. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 1. С. 51–53.
- 54.Паращенко Л.І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : "К.І.С.", 2004. С. 73-85.
- 55.Підготовка до ДПА та ЗНО. Використання тестових технологій. *Якісні уроки словесності в ЗНЗ: підготовка та проведення. Методичний посібник для вчителів української мови та літератури* / За заг. ред. Л.Д. Покроєвої, І.В. Кротової. Харків, 2015. С.123 185.
- 56.Пітерська О. Культурологічна природа осмислення художнього твору учнями основної школи. *Зарубіжна література в школах України*. № 1. 2016. С. 28-32.
- 57.Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи*: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ : „К.І.С.”, 2004. 112 с.
- 58.Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2004. № 22. URL: <http://visnuk.iatp.org.ua> (дата звернення 25. 11.2020).
- 59.Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку

- сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1 (900). С. 65–70.
60. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О.І. Пометун. Київ : Вид-во А.С.К., 2004. 432 с.
61. Пометун, О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук.. Київ : К.І.С., 2004. С. 15–24.
62. Пустохіна В. Формування культурологічної компетентності у старшокласників на уроках української літератури. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Педагогіка»*. Випуск 21, 2015. С.58-66
63. Пути повышения эффективности уроков литературы. Коммуникативно-деятельностный подход. URL: <http://www.docme.su/doc/36301/puti-povysheniya-e-ffektivnosti-urokov-literatury.-kommunika> (дата звернення 02.10.2021).
64. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Пер. с англ. М.: КогитоЦентр, 1999. 144 с.
65. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка»*. 2006. Вип. 21. Ч. 1. С. 73–82.
66. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як ресурс інноваційного розвитку шкільної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 33. С. 161 – 167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2015_33_36 (дата звернення 21.09.2021).
67. Самініна О.В. Формування культурологічної компетентності учнів на уроках світової літератури. *Зарубіжна література в школах України*. № 12. 2014. С. 8–10.
68. Селевко Г. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–143.
69. Семенюк О. «Поетика відкритого простору»: розвиток літературної компетентності на уроках зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України*. № 2. 2016. С. 20–24.

70. Сидоренко Ю., Олександренко С. Роль читацького щоденника у формуванні літературних компетентностей. *Зарубіжна література в школах України*. № 5. 2017. С. 22–24.
71. Сорочан Т. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. №20 (231). С. 274 – 284
72. Стегній В.Ф. Формування креативного мислення на уроках світової літератури. *Зарубіжна література в школах України*. № 3. 2014. С.17–21.
73. Тонконогова Т. Системно-деятельностный подход к изучению литературы в основной и средней школе. URL: <http://www.myshared.ru/slide/353106/#> (дата звернення 14.05.2021).
74. Третьякова Т.М. Компетентнісний підхід в освітньому процесі як фактор підвищення її якості. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. М.В. Афанасьєва. Одеса : Юридична література, 2016. С. 221–223.
75. Урбанович А. А. Психология управления: Учеб. пособ. Минск.: Харвест, 2001. 640 с.
76. Фасоля А.М. Компетентнісно зорієнтовані завдання: проблеми термінології, типології, створення. *Дивослово*. 2014. №9. С.15–21.
77. Фишман И.С. Тесты внешней оценки уровня сформированности ключевых компетентностей учащихся. метод. пособие для руководителей и педагогов о общеобразовательных учреждений. Самара, 2005. 51с
78. Формування інформаційно-комунікативних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : посібник / за заг. ред. В.Ю. Бикова, О.В. Овчарук ; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ : Атіка, 2014. 212 с.

- 79.Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <http://zakippo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення: 02.06.2021).
- 80.Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал "Эйдос"*. 2002. № 1. URL : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm> (дата звернення 19. 05. 2021).
- 81.Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58– 64.
- 82.Чемерис І.М. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності та компетенції. *Вища освіта України*. 2006. № 2 (20). С. 84–88.
- 83.Шишов С. Понятие компетенции в контексте качества образования // *Стандарты и мониторинг в образовании*. 1999. № 2. С. 30–34.
- 84.Шишов С., Агапов И. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2002. № 2. С. 58-62.
- 85.Эльконин Б. Д. Понятие компетентности с позиции развивающего обучения *Современные подходы к компетентностно-ориентированному образованию* : материалы семинара / под ред. А. В. Великановой. Самара : Профи, 2001. С. 4 – 8.
- 86.Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2007. Том 71. С. 3–8. URL : <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/6871> (дата звернення 05.10.2021).
- 87.Яценко Т. Формування компетентнісного читача на уроках літератури в основній школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5. С. 8–10.
- 88.Hutmacher Walo. Key competencies for Europe. *Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996*. Council for Cultural Co-operation (CDCC) a

- Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997. 72 p. URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED407717.pdf> (дата звернення 18.09.2021).
- 89.Hoffman T. The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*, 1999. Vol. 23. № 6. P. 277.
90. Johnstone S. Principles for Developing Competency-Based Education Programs. URL : http://www.changemag.org/Archives/Back%20Issues/2014/March-April%202014/Principles_full.html (дата звернення 15.10.2021).
- 91.Mendenhall R. What Is Competency-Based Education? URL : http://www.huffingtonpost.com/dr-robert-mendenhall/competency-based-learning-b_1855374.html (дата звернення 06.10.2021).